

ІННОВАЦІЇ ТА ІНВЕСТИЦІЇ

УДК 339.727.22

Л. Я. Ванькович, С.І. Ковальчук

Національний університет “Львівська політехніка”,
кафедра менеджменту і міжнародного підприємництва

ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ: ВИЗНАЧЕННЯ, СУТНІСТЬ, КЛАСИФІКАЦІЯ

© Ванькович Л.Я., Ковальчук С.І., 2008

Уточнено поняття іноземних інвестицій, висвітлено думки різних авторів щодо питань іноземних інвестицій, відзначено суперечливі та проблемні моменти у них, подано власне тлумачення наведеного поняття, розкрито поняття іноземних інвестицій через їхню класифікацію за різними ознаками.

The concept of foreign investments was specified in the article, opinions of different authors are reflected in relation to the questions of foreign investments, it is indicated on contradictory and problems moments for them, own interpretation of the resulted concept is given, the concept of foreign investments is exposed through their classification on different signs.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Проблема економічного зростання тісно пов'язана з наявністю ресурсів для розвитку економіки, удосконалення її структури. Найважливішим джерелом економічного зростання є інвестиції. Інвестиційний процес є складною економічною категорією, яка характеризує соціально-економічний стан держави та становить основу трансформаційної економіки України. Особливістю прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в економіку всіх країн, а не лише тих країн, що розвиваються, до яких належить і наша країна, є те, що переважний обсяг таких інвестицій надходить від транснаціональних корпорацій (ТНК), які реалізують свої стратегічні цілі розвитку через інвестиції в інші країни. Прихід ТНК у певну країну та вихід національних корпорацій на зовнішні товарні і фінансові ринки — це економічне явище, яке називається транснаціоналізацією економіки. Воно сприяє інтеграції економіки певної країни у світову економіку, тобто залученню у процес глобалізації. Важливо, що ПІІ є основним способом поширення впливу ТНК на національні економіки, а також є засобом формування самих ТНК і глобальних стратегічних альянсів. А відтак транснаціоналізація економіки є об'єктивним явищем, до якого кожна країна повинна виробити свою національну політику регулювання інвестиційного клімату на засадах власних національних інтересів. Однак, перш ніж виробляти цю політику, потрібно визначити, що таке іноземні інвестиції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання визначення сутності інвестицій, інвестиційної діяльності, ефективності їх використання, їх класифікації є предметом наукових досліджень і публікацій багатьох вчених-економістів як українських, так і зарубіжних. Серед зарубіжних дослідників, які зробили значний внесок у розвиток теорій міжнародного інвестування, потрібно відзначити П. Массе, Дж. Кейнса, С. Фішера, Р. Дорнбуша, Л. Гітмана, І. Бланка, К. Макконела, К. Еклунда та ін. Щодо внеску українських економістів, то дослідженнями іноземних інвестицій займалися такі вчені, як: Г.В. Козаченко, В.Я. Шевчук, А.С. Маглаперідзе, Г. Чумаченко та ін., які результати своїх досліджень виклали у численних наукових працях. Трактують поняття “іноземні інвестиції” наведено у таблиці. Втім, не всі аспекти цієї складної й багатогранної категорії з'ясовані та отримали належне наукове обґрунтування. Недостатньо вивчено особливості іноземного інвестування в різних економічних системах, передумови реалізації функцій ПІІ,

специфіку формування інвестиційного клімату в перехідній економіці, функціональну типологію та періодизацію залучення ПІІ тощо.

Цілі статті. Цілями цієї публікації є уточнення поняття іноземні інвестиції, висвітлити думки різних авторів щодо питань іноземних інвестицій, відзначити суперечливі та проблемні моменти у них, дати власне тлумачення наведеного поняття, якнайширше розкрити поняття іноземних інвестицій через їхню класифікацію за різними ознаками.

Основний матеріал дослідження. Категорія іноземних інвестицій є складною та багатогранною. З метою огляду та визначення цього поняття, висвітлення думок різних авторів щодо питань іноземних інвестицій було проаналізовано праці вітчизняних і зарубіжних науковців, а також чинного законодавства за проблемою іноземних інвестицій. Результати аналізування подано у таблиці.

Визначення поняття “іноземні інвестиції” та їх характеристик різними авторами

№ з/п	Автор	Визначення
1	2	3
1	П. Массе	Інвестування є актом обміну капіталу на задоволення в майбутньому інвестиційними благами [1]
2	Дж. Кейнс	Іноземні інвестиції – поточний приріст цінності капітального майна внаслідок виробничої діяльності за певний період. Це - та частина прибутку за певний період, яка ще не була використана для споживання [2]
3	С. Фішер, Р. Дорнбуш Р. Шмалензі	Іноземні інвестиції – це витрати на створення нових потужностей з виробництва машин, фінансування житлового, промислового або сільськогосподарського будівництва, а також запасів [3]
4	Л. Гиттман, М. Джонк	Іноземні інвестиції – це спосіб розміщення капіталу, який має забезпечити його збереження або зростання [4]
5	И.А. Бланк	Іноземні інвестиції – це видатки на створення, розширення, реконструкцію та технічне переозброєння основного капіталу, а також не пов'язані з цим зміни оборотного капіталу, оскільки зміни у товарно-матеріальних запасах здебільшого залежать від руху видатків на основний капітал [5]
6	К. Макконнел, С. Брю	Іноземні інвестиції – це витрати на будівництво нових заводів, на верстати і устаткування з тривалим терміном служби; витрати на виробництво і нагромадження засобів виробництва, збільшення матеріальних запасів; витрати на поліпшення освіти, здоров'я працівників чи на підвищення мобільності робочої сили [6]
7	К. Еклунд	Іноземні інвестиції – це ті економічні ресурси, які направляються на збільшення реального капіталу суспільства, тобто на розширення або модернізацію виробничого апарату. Це може бути пов'язано із придбанням нових машин, будівель, транспорту, а також із будівництвом доріг, мостів і інших інженерних споруд; включати сюди і витрати на освіту і наукові дослідження. Ці витрати є сукупними інвестиціями в „людський капітал”, а також збільшують виробничий потенціал економіки [7]
8	Ф. Хеніус	Іноземні інвестиції – це інвестиції, експортовані з однієї країни і вкладені на території іншої [8]
9	Г.В. Козаченко	Інвестиції розглядаються з позиції їх економічного змісту, із погляду сфери виробництва. Проте в цьому визначенні не беруться до уваги тезавраційні інвестиції, тобто вкладення коштів в об'єкти, що не використовуються як засіб виробництва [9]
10	В.Я Шевчук, П.С. Рогожин	Іноземні інвестиції – це вкладення капіталу з метою подальшого його збільшення [10]
11	М.П. Денисенко	Іноземні інвестиції – це витрати ресурсів, що здійснюються з метою одержання в майбутньому користі або прибутку [11]

1	2	3
12	В.М. Гриньова, В.О Коюда	Іноземні інвестиції – це довгострокові вкладення капіталу в різні галузі і сфери економіки, інфраструктуру, соціальні програми, охорону середовища як всередині країни, так і за кордоном, з метою розвитку виробництва, соціальної сфери, підприємництва, отримання прибутку [12]
13	С.К. Корнійчук	Іноземні інвестиції – це вкладення грошей чи інших матеріальних цінностей в які-небудь активи з метою подальшого отримання прибутку [13]
14	А.С. Маглаперідзе	Іноземні інвестиції – це економічна категорія розширеного відтворення, яка є основним інструментом формування мікро- та макроекономічних пропорцій і визначає темпи економічного росту [14]
15	Г. Чумаченко	Іноземні інвестиції – це економічні ресурси, які спрямовуються на збільшення реального капіталу товариства, тобто на розширення або модернізацію виробничого апарату [15]
16	А.В. Пехник	Іноземні інвестиції – це вкладені інвестором фінансові і матеріальні кошти в різні об'єкти діяльності, а також передані права на майнову та інтелектуальну власність з метою одержання прибутку (доходу) або досягнення соціального ефекту, якщо вони не вилучені з обігу або не обмежені в обігу відповідно до національного законодавства сторін [16]
17	А.К. Вишняков	Іноземні інвестиції – це таке надання коштів іноземним інвестором, за якого обов'язковою є економічна діяльність (за участю або без участі місцевого капіталу), що зумовлює створення виробничого об'єкта, який сприяє розвитку економіки держави, підвищенню її економічного потенціалу [17]
18	О.Х. Юлдашев	Іноземні інвестиції – це речі, грошові кошти, майнові права, цінні папери, а також результати інтелектуальної діяльності, вкладені іноземним інвестором (у передбачених законом формах) в об'єкти інвестиційної діяльності на території України з метою одержання прибутку (доходу) або досягнення соціального ефекту [18]
19	Закону України «Про режим іноземного інвестування»	Під іноземними інвестиціями розуміють цінності, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності відповідно до законодавства України з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту [19]

На основі виконаних досліджень літературних джерел [1–19], можна сформулювати таке узагальнене визначення поняття “іноземні інвестиції”, під якими необхідно розуміти довгострокове вкладення капіталу, яке не суперечить чинному законодавству, в різні галузі і сфери економіки, інфраструктуру, соціальні програми, охорону середовища як всередині країни, так і за кордоном, з метою розвитку виробництва, соціальної сфери, підприємництва, отримання доходу.

Звичайно, даючи визначення поняттю “іноземні інвестиції”, неможливо не згадувати і про класифікацію іноземних інвестицій, яка є доволі широкою. Проте знову ж таки немає одностайної позиції у вчених-економістів щодо визначення спільної класифікації цього поняття.

Говорячи про іноземні інвестиції, необхідно насамперед розмежовувати державні та приватні інвестиції. І такий поділ спостерігаємо абсолютно у всіх працях вітчизняних і закордонних економістів, які займаються дослідженнями іноземних інвестицій. Державні інвестиції – це позики, кредити, які одна держава або група держав надає іншій державі. У цьому разі йдеться про відношення між державами, що регулюються міжнародними договорами і до яких застосовуються норми міжнародного права. Можливі і “діагональні відносини”, коли консорціум (група) приватних банків надає інвестиції державі. Під приватними розуміють інвестиції, які надають приватні фірми, компанії чи громадяни однієї країни відповідним суб'єктам іншої країни. Інвестиційні відносини настільки складні та багатогранні, що нерідко відносини між державами тісно пов'язані з відносинами між приватними інвесторами. Такий зв'язок найбільше проявляється, коли інвестор передає свої права та вимоги державі.

Класифікація іноземних інвестицій

За інституціональною природою:

- приватні;
- державні;
- міждержавних організацій;
- недержавних організацій;
- змішані.

За метою інвестування:

- досягнення фінансової мети (отримання процентів за користування кредитом, позикою та ін. формами позикового капіталу);
- досягнення підприємницької мети (встановлення контролю над підприємством, отримання інформації про діяльність підприємства);
- досягнення іншої мети (встановлення впливу на суверенний суб'єкт, санація міждержавних економічних зв'язків).

За формою оформлення:

- явні інвестиції (юридично правильно оформлені провідки капіталу);
- приховані інвестиції (оформлені у вигляді інвестицій перетоку капіталу, напр., потоки капіталу між філіалами ТНК, наявний вивіз капіталу через цінні папери);
- «чорні інвестиції» (кошти, отримані незаконним шляхом, походження яких не прослідковується, є легітимними через приймаючі країни).

За характеристиками потоків капіталу

Геополітична спрямованість:

- інвестиції з країн, що розвиваються в країни, що розвиваються;
- інвестиції з розвинених країн в країни, що розвиваються;
- інвестиції з розвинених країн в розвинені країни;
- інтернаціональні.

Ступінь повернення:

- інвестиції, що повертаються (кредити, позики і т.д.);
- ризикові інвестиції (частка у власності капіталу);
- інвестиції, що не повертаються (технічна допомога міжнародних організацій).

За ступенем первинності:

- первинні;
- реінвестиції.

За характеристиками приймаючої сторони

За режимами приймаючої сторони:

- інвестиції з обмеженим режимом;
- інвестиції з національним режимом;
- інвестиції з пільговим режимом;
- інвестиції з режимом примусу.

За характером використання інвестиційних капіталів:

- інвестиції, що «проїдаються»;
- амортизаційні та сировинні інвестиції;
- екстенсивні інвестиції;
- інноваційні інвестиції.

За формами здійснення інвестицій:

- адресна (цільова) технічна допомога;
- програма навчання спеціалістів та інформаційної підтримки бізнесу;
- іноземні підприємства (філії материнських фірм) на території приймаючої сторони;
- вільні економічні зони;
- кредити та позики.

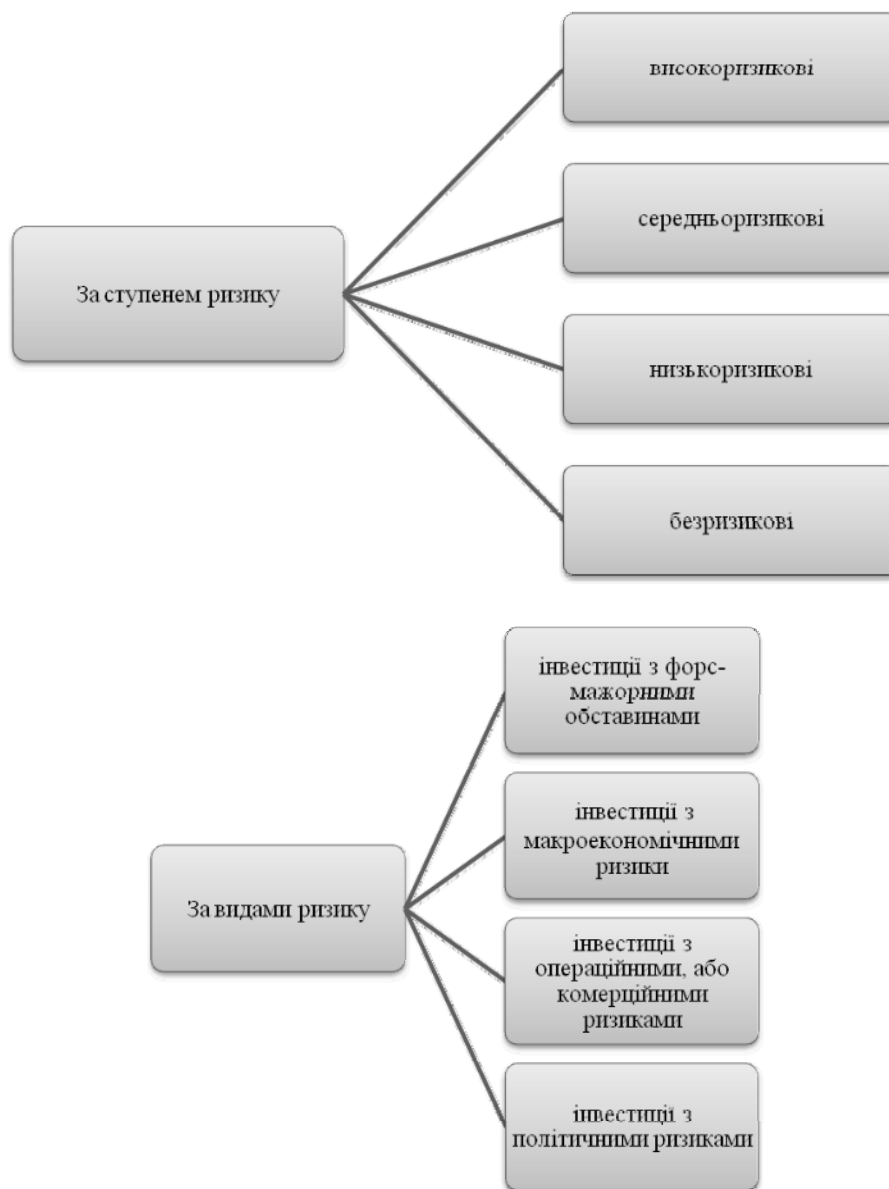


Рис. 2. Класифікація іноземних інвестицій за сутнісними ознаками ступеня і видів ризику

Щодо подальших класифікацій цього поняття, то у працях вчених-економістів трапляються різні підходи до розподілу іноземних інвестицій за різними ознаками. Немає одностайного підходу до класифікації цього поняття. Одні вчені класифікують іноземні інвестиції за джерелами і метою інвестування, інші до цієї класифікації додають і таку ознаку, як форму оформлення тощо. На рис. 1 наведена зведена класифікація іноземних інвестицій за різними сутнісними ознаками, які у своїх працях виділяють вітчизняні і закордонні вчені-економісти [1–18].

На рис. 1 подано широку класифікацію поняття “іноземні інвестиції”, однак в цій схемі бракує ще однієї ознаки, за якою можна було б класифікувати іноземні інвестиції, і яка, з огляду на мінливість та ризиковість середовища інвестування, є надзвичайно важливою, а саме: за ступенем і видами ризику.

Відповідно до цієї ознаки виділяють такі види іноземних інвестицій: а) безризикові, наприклад короткострокові інвестиції у країни зі стабільною економічною ситуацією; б) ризикові, зумовлені різними чинниками.

Інвестиції із ризиками (ризикові), своєю чергою, можна поділити на: а) інвестиції з форс-мажорними обставинами – стихійні лиха (землетруси, повені, шторми, кліматичні катаклізми) та

інші надзвичайні ситуації; б) інвестиції з макроекономічними ризиками, пов'язані зі змінами макроекономічної ситуації, зокрема значними коливаннями процентних кредитних ставок, ризиками непередбачуваними змінами валютних курсів та експертних цін на товари й сировину; в) інвестиції з операційними, або комерційними ризиками, тобто ризиками, що зумовлюються специфікою інвестиційного проекту; до них належать невиконання планів робіт, перевитрата коштів через помилки у проектуванні планування та координації робіт, виробничо-технологічні ризики (аварії, вихід з ладу устаткування тощо); можна також додати ризики, пов'язані з порушенням сторонами власних юридичних зобов'язань, запровадженням ембарго на експорт (імпорт) і скасуванням експортно-імпортних ліцензій, заборонаю чи обмеженнями права вільного продажу товару, раповими дискримінаційними змінами системи оподаткування (запровадження нових або збільшення чинних податків на імпорт-експорт товарів і обладнання); г) інвестиції з політичними ризиками. Окремою групою ризиків є політичні ризики. Вони відрізняються від попередніх тим, що їхнє виникнення залежить від інших причин, ніж комерційних ризиків, і характеризує міру втручання держави-реципієнта в інвестиції у господарську діяльність. До політичних ризиків зараховують: неможливість конвертації і репатріації доходів (уведення обмежень або занадто велика затримка конвертації власних доходів інвестора в іноземну валюту та (або) репатріації їх поза межі країни); експропріація (часткове або повне позбавлення інвестора права власності контролю та інших прав на застраховану інвестицію); війна й суспільні заворушення. Вищенаведене можна подати як на рис. 2, що відображає класифікацію поняття “іноземні інвестиції” додатковими ознаками – ступенем і видами ризику.

Отже, за необхідності можна врахувати природу ризику та його силу впливу на наслідки інвестування.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Створення науково-удосконаленої інформаційної системи є важливою передумовою раціональної організації управління підприємством, своєчасного прийняття управлінських рішень щодо оптимального ведення діяльності. Організації, які відмовляються від впровадження чи оптимізування у себе управлінських інформаційних систем в умовах сьогодення, приречені на невдачу у діяльності. Тому важливим і актуальним є вивчення та використання таких систем.

У статті було уточнено поняття іноземних інвестицій, висвітлено думки різних авторів щодо питань іноземних інвестицій, відзначено суперечливі та проблемні моменти у них, подано власне тлумачення наведеного поняття, розкрито поняття іноземних інвестицій через їх класифікацію за різними ознаками ступенем і видами ризику. До того ж існує необхідність у ретельнішому висвітленні питань, пов'язаних з методикою визначення ступеня ризику інвестицій (високо-, середньо-, низькоризикові чи безризикові), а також пов'язаних з управлінням інвестиціями, способами залучення іноземних інвестицій та формуванням інвестиційної привабливості об'єктів інвестування народного господарства.

1. Массе П. *Критерии и методы оптимального определения капиталовложения* [Текст] / П. Массе; перевод с фр. А. Тополева. – М., 1971. – 370 с. 2. Кейнс Дж. *Общая теория занятости, процента и денег* [Текст] / Джон Мейнард Кейнс. – М.: Прогресс, 1978. – 498 с. 3. Фишер С, Дорнбуш Р., Шмалензи Р. *Экономика*. [Текст] / С. Фишер, Р. Дорнбуш, Р. Шмалензи; пер. с англ. 2-го изд. – М.: Дело ЛТД, 1993. – 864 с. 4. Гитман Л., Джонс М. *Основы инвестирования*. [Текст] / Л. Гитман, М. Джонс; перевод с англ. Буклешов О.В. — М., 1997. – 991 с. 5. Бланк И. А. *Инвестиционный менеджмент*. [Текст] / И.А. Бланк. – К.: Эльга-Н, Ника-центр, 2001. – 536 с. 6. Макконнел К, Брю С. *Экономикс*. [Текст] / К. Макконнел, С.Брю. – М.: Республика, 1992. 7. Еклунд К. *Эффективная экономика. Шведская модель* [Текст] / К. Еклунд. – М., 1991. — С. 99. 8. Хениус Ф. *Внешнеторговый словарь* [Текст] / Ф. Хениус. – М., 1997. – 370 с. 9. Козаченко Г.В. *Управление инвестициями на предприятии* [Текст] / Г.В. Козаченко. – К.: Лібра, 2004. – 368 с. 10. Шевчук В.Я., Рогожин П.С. *Основы инвестиционной деятельности* [Текст] / В.Я. Шевчук, П.С. Рогожин. – К.: Генеза, 1997. – 266 с. 11. Денисенко М.П. *Основы инвестиционной деятельности* [Текст] / М.П. Денисенко. – К.:

Алерта, 2003. — 338 с. 12. Гриньова В.М, Коюда В.О. Інвестування [Текст] / В.М Гриньова, В.О Коюда. — Харків: ВД "Інжеск", 2005. — 664 с. 13. Корнійчук С.К. Інвестологія [Текст] / С.К. Корнійчук. — К.: Атіка, 2004. — 206 с. 14. Маглаперідзе А.С. Інвестиційний менеджмент [Текст] / А.С Маглаперідзе. — Донецьк: Норд-Пресс, 2007. — 229 с. 15. Чумаченко Г. Інвестиційна політика в Україні [Текст] / Г. Чумаченко. — Донецьк: Юго-Восток, 2003. — 291 с. 16. Пехник А.В. Іноземні інвестиції в економіку України [Текст] / А.В Пехник. — К.: Знання, 2007. — 335 с. 17. Вишняков А.К. Регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні [Текст] / А.К. Вишняков. — Харків: ТОВ "Одисей", 2005. 18. Юлдашев О.Х. Міжнародне приватне право [Текст] / О.Х. Юлдашев. — К.: Ін Юре, 2004. — 528 с. 19. Закону України "Про режим іноземного інвестування" № 93/96-ВР від 19.03.1996 // Відомості Верховної Ради (ВВР), 1996. — № 19. — ст. 80 — Режим доступу: [www/URL: http://www.rada.gov.ua](http://www.rada.gov.ua).

УДК 330. 322.01

Є.С. Барвінська, Л.І. Данчак
Національний університет "Львівська політехніка"

ДЕЯКІ ПІДХОДИ В УДОСКОНАЛЕННІ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЯМИ МІСТА

© Барвінська Є.С., Данчак Л.І., 2008

Досліджено та удосконалено використання в управлінні інвестиційним процесом підходів логістики з метою ефективного залучення і використання інвестиційних ресурсів для соціально-економічного розвитку міста. Запропоновано власний підхід до побудови логістичної системи як складової формування ефективної інвестиційної політики органами місцевого самоврядування. Проаналізовано значення моніторингу як інструменту управління логістичною системою. Виділено основні напрямки здійснення моніторингу за діяльністю інвестора.

The use in the managing investment process the approaches of logistic for effective enlist and use investment resources for social and economic development of the city is explored and improved. The author proposes an own approach for construction logistic system as component of organization effective investment police of self governments. The role of monitoring as instrument to manage logistic system is analyzed. The main lies for realizing monitoring for investor activity are fixed.

Постановка проблеми. У сучасній державній політиці в Україні все більше приділяється уваги самоврядуванню на місцях, що своєю чергою висуває перед органами влади завдання розробляти нові підходи в управлінні та розпорядженні всіма ресурсами міста, зокрема фінансовими. Місто Львів є привабливим для іноземних підприємств, тому і заплановано проведення Євро-2012, що посилює важливість удосконалення управління інвестиціями. Застосування логістичної системи в управлінні інвестиційною діяльністю є шляхом покращання процесу управління іноземними інвестиціями.

Ефективна інвестиційна політика органів державної влади потребує теоретичного обґрунтування і впровадження в управлінську практику моніторингу процесу інвестування на кожному етапі логістичної системи, що дало б змогу формувати надійну і наповнену інформаційну базу для оперативного прийняття рішень, а також коригування дій щодо вже прийнятих рішень.